

یادداشت

صلحی که طبیعت را زخمی می‌کند

توافق قفقاز و زخم‌های پنهان بر بیکر زمین

فاتیما انصاری، دکترای روابط بین‌الملل، در قفقاز، جایی که کوه‌ها چون نگهبانان خاموش تاریخ، رازهای قرن‌ها را در سینه دارند، توافقی به نام صلح، زیر سایه پرچم‌های دیپلماسی امضا شد. اما در زیر این نقاب آرامش، طبیعت شکننده منطقه در آستانه فریادی بی صدا ایستاده است. توافق میان ارمنستان، آذربایجان و ایالات متحده آمریکا که در هشتم آگوست ۲۰۲۵ در واشنگتن به امضا رسید، در ظاهر پایانی بر مناقشه‌های دیرینه است، اما در عمق، آغازی است بر نوعی استعمار اکولوژیک نوین، آنچه می‌توان آن را «غارت نامرئی طبیعت» نامید؛ بهره‌برداری از منابع طبیعی تحت پوشش توسعه، بی‌آنکه به زیست‌بوم توجهی شود. داده‌های ماهواره‌ای Sentinel-۲ و مدل‌سازی اکولوژیکی GLOBIO 4.0 نشان می‌دهد که زنگ‌های ترانزیتی، موسوم به پروژه «TRIPP»، می‌تواند تا ۳۵ درصد از زیستگاه‌های حیاتی منطقه را تکه‌تکه کند و همچنین‌های انتقال گونه‌های حساس، مانند کل و بز کوهی قفقازی را به کام مرگ بکشاند. این نه صلح، که اعلام جنگی خاموش علیه طبیعت است؛ جنگی که در هیاهوی سیاست، بی‌صدا رخ می‌دهد.

زیر پوست توسعه؛ تیغی بر تن طبیعت

کریدور «TRIPP» که قرار است از قلب سیونیک عبور کند، در ظاهر برای پیوند اقتصادی است اما در حقیقت، تیغی است بر ساختار جنگل‌های باستانی و زیستگاه‌های شکننده قفقاز. این مسیر کوهستانی، خانه گونه‌های نادری چون پلنگ قفقازی، خرس قهوه‌ای و بز کوهی است. مدل‌سازی‌های اخیر نشان می‌دهد که ساخت این کریدور می‌تواند تا ۴۰ درصد از پوشش گیاهی منطقه را از بین ببرد و زنجیره‌های غذایی را مختل کند.

تجربه آسیای مرکزی نشان داده است که پروژه‌های زیرساختی شتاب‌ده، فرسایش خاک، آب و تخریب اکوسیستم‌های کوهستانی را به دنبال دارند. معادن مجاور زنگور، با فلزات سنگین مانند آرسنیک و سرب، می‌توانند رودخانه‌های منطقه را تحت تأثیر قرار بدهند؛ تهدیدی که در تحلیل‌های رسمی مغفول مانده است. فقدان نظارت زیست‌محیطی مستقل، به شرکت‌های چندملیتی اجازه می‌دهد سود را بر پایداری ارائه‌دهنده ترجیح دهند. همچنین بر اساس تجارب جهانی، نیاز است برای بازیافت، زیرساخت‌های ویژه‌ای طراحی شود، سیستمی که پروژه‌ها را به منابع تبدیل کند و از تخریب بیشتر جلوگیری کند، مکانیسمی که در این توافق غایب است.

بازسازی یا بهره‌برداری؟ دوراهی بساجنگ

پایان خصومت‌ها، چون سیبیه‌دم، نوید زندگی می‌دهد؛ اما تاریخ قفقاز، قصه‌های دیگری را روایت می‌کند. زمین‌های آزادشده، به‌جای پناهگاه طبیعت، به معادن و کارخانه‌ها تبدیل می‌شوند. مدل‌های پیش‌بینی نشان می‌دهند در صورت نبود برنامه‌ریزی زیست‌محیطی، تا ۲۵ درصد از پوشش گیاهی منطقه نابود خواهد شد و گرمایش زمین، این روند تخریب را تشدید می‌کند. از جمله اینکه مواد شیمیایی، می‌تواند اکوسیستم‌های شکننده را به ورطه نابودی بکشاند؛ چالشی که هنوز در گفتمان صلح غایب است. تجربه بالکان و افغانستان نشان داده است بدون ملاحظات اکولوژیک، نه‌تنها طبیعت احیا نمی‌شود، بلکه بهره‌برداری بی‌رویه و تخریب بیشتر، جان آن را می‌گیرد. در این زمینه، پیشنهاد می‌شود زمین‌های آزادشده به «مناطق حفاظت‌شد» برای احیای تنوع زیستی و تغییر اکولوژیک، با مدیریت مشترک منطقه و نهادهای بین‌المللی مانند UNEP و IUCN، تبدیل شوند.

شطرنج قدرت‌ها و سکوت زمین

قفقاز با آب‌های زلال و جنگل‌های کوهستانی، اکنون صحنه‌ای است برای بازی شطرنج قدرت‌های جهانی. آمریکا با کریدور «TRIPP»، نه‌فقط صلح که سلطه بر منابع را نشانه‌نگر گرفته است. ایران، روسیه، ترکیه و چین در این بازی، هریک به دنبال منافع ملی خود هستند، اما طبیعت بزرگ‌ترین قربانی این رقابت است. با توجه به موقعیت جغرافیایی ایران و هم‌جواری با مسیر پیشنهادی کریدور، توجه به ابعاد زیست‌محیطی این پروژه در حوزه رودخانه ارس و تالاب‌های مرزی، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در متن توافق، نشانه‌ای از ارزیابی زیست‌محیطی مستقل دیده نمی‌شود؛ خلأیی که در صورت بی‌توجهی، ممکن است پیامدهای اکولوژیک فرازمزی به دنبال داشته باشد. تدوین چارچوبی برای حفظ تعادل اکولوژیک منطقه‌ای، ضرورتی انکارناپذیر است. الگویی که با الهام از اصول کنوانسیون رامسر، منشور زمین و آموزه‌های حکمت شرقی بتواند توسعه را در تعامل با طبیعت تعریف کند و مسیر دیپلماسی منطقه‌ای را از رقابت‌محوری به همزیستی پایدار سوق دهد.

راهبردهایی برای آینده‌های سبز

برای راهبردهای آینده‌نگر پیشنهاد می‌شود:

- الزام ارزیابی زیست‌محیطی در توافق‌نامه‌های صلح
- پیشنهاد ایجاد «صندوق سبز» به عنوان سازوکار مالی برای بازسازی زیست‌بوم‌های آسیب‌دیده
- تدوین دیپلمات‌ها و سیاست‌گذاران در حوزه محیط زیست و توسعه پایدار
- برگزاری «نشست صلح و طبیعت قفقاز» با حضور کشورهای منطقه، نهادهای بین‌المللی و دانشگاه‌ها
- تدوین «منشور اخلاقی توسعه زیرساختی» با محوریت احترام به طبیعت و حقوق نسل‌های آینده.

این راهبردها می‌توانند ابعاد زیست‌محیطی را به سطح تصمیم‌گیری‌های سیاسی وارد کنند و با ارتقای کیفیت توافقی‌ها، از بروز پیامدهای اکولوژیک ناخواسته جلوگیری کنند.

صدای زمین در هیاهوی سیاست

صلحی که زمین را زخمی کند ملج نیست؛ فریبی در جامه دیپلماسی است. توافق قفقاز، در پس نقاب پیروزی، طبیعت را به مسلخ می‌برد. ما، نگهبانان زمین، باید با ایده‌های نو، چون «هارمونی ژئوپلیتیک-اکولوژیک»، صدای طبیعت باشیم؛ صدایی که در غوغای قدرت‌ها گم شده است.

تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار ترامپ و پوتین					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از خاک خود، در آستانه دیدار دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین در آلاسکا.					
صلح به قیمت اشغال					
تغییر موضع اوکراین در قبال پذیرش تداوم اشغال بخش‌هایی از					